

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Волинський національний університет імені Лесі Українки
Факультет психології
Кафедра педагогічної та вікової психології

СИЛАБУС
вибіркової навчальної дисципліни

ПСИХОЛОГІЯ КРИЗ ОСОБИСТОСТІ

підготовки магістра

спеціальності 053 Психологія

освітньо-професійної програми Психологія

Луцьк – 2021

Силабус вибіркової навчальної дисципліни «Психологія криз особистості»
підготовки магістра, галузі знань 05 соціальні та поведінкові науки, спеціальності
Психологія.

За освітньо-професійною програмою Психологія.

Розробник: Кордунова Н. О., доцент, кандидат психологічних наук, доцент.

**Силабус навчальної дисципліни затверджено на засіданні кафедри педагогічної
та вікової психології**

протокол № 1 від 27 серпня 2021 р.

Завідувач кафедри: *Шешевська*

Гошовський Я. О.

© Кордунова Н. О., 2021 р.

I. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній рівень	Характеристика навчальної дисципліни За навчальним планом 2021 року
Денна форма навчання	Галузь знань 05 соціальні та поведінкові науки Спеціальність 053 Психологія Освітньо-професійна програма Психологія Освітній ступінь Магістр	Вибіркова
Кількість годин/кредитів 120 / 4		Рік навчання <u> 1 </u>
		Семестр <u> 1-ий </u>
		Лекції <u> 20 </u> год.
		Практичні (семінарські) <u> 20 </u> год. Лабораторні <u> 0 </u> год. Індивідуальні <u> 0 </u> год.
		Самостійна робота <u> 72 </u> год.
ІНДЗ: <u>немає</u>	Консультації <u> 8 </u> год.	
		Форма контролю: залік

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній рівень	Характеристика навчальної дисципліни За навчальним планом 2021 року
Заочна форма навчання	Галузь знань 05 соціальні та поведінкові науки Спеціальність 053 Психологія Освітньо-професійна програма Психологія Освітній ступінь Бакалавр	Вибіркова
Кількість годин/кредитів 120 / 4		Рік навчання <u> 1 </u>
		Семестр <u> 1-ий </u>
		Лекції <u> 6 </u> год.
		Практичні (семінарські) <u> 4 </u> год. Лабораторні <u> 0 </u> год. Індивідуальні <u> 0 </u> год.
		Самостійна робота <u> 96 </u> год.
ІНДЗ: <u>немає</u>	Консультації <u> 14 </u> год.	
		Форма контролю: залік

II. Інформація про викладача

ППП – Кордунова Наталія Олександрівна

Науковий ступінь – кандидат психологічних наук

Вчене звання – доцент

Посада – доцент

Контактна інформація – 0506788227; Natalia300619701@gmail.com

III. Опис дисципліни

1. АНОТАЦІЯ КУРСУ:

Стрімкі темпи розвитку суспільства, динамізм соціальних процесів, оновлення духовних, морально-ціннісних орієнтирів, економічна криза та ін. зумовлюють психологічне напруження, викликають депресію, стрес та кризи особистості.

Поряд із соціотехнологічними, в механізмі кризових станів людини потужними є й фактори соціально-психологічного, педагогічного та особистісного характеру.

Професійна діяльність психолога вимагає від спеціаліста певного набору знань та досвіду, підвищення рівня професійної та особистісної підготовки у системі вищої школи, що диктується умовами сьогодення в контексті необхідності збільшення їх кількості. Як наслідок – посиленням вимог до роботи психолога, його компетентності, професіоналізму, здатності ефективно виконувати поставлені завдання. Саме тому професійний розвиток є необхідною умовою успішного оволодіння професійними знаннями з даної проблеми і ефективного здійснення поставлених професійних завдань у майбутньому.

2. Пререквізити: Вивчення дисципліни базується на дисциплінах загального та професійного циклів підготовки попередніх років навчання. Для вивчення курсу студенти потребують базових знань з дисциплін «Загальна психологія», «Соціальна психологія», «Вікова та педагогічна психологія», «Спеціальна психологія», «Психогенеза особистості в нормі та девіації», «Психодіагностика», «Психологічний супровід в кризових ситуаціях та адаптація в особливих умовах».

Постреквізити: Основні положення навчальної дисципліни мають застосовуватися при вивченні навчальних дисциплін «Психогенеза особистості в нормі та девіації», «Психологія агресії, насильства і травми».

3. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета навчальної дисципліни – ознайомлення студентів з сучасними уявленнями про психологічну природу криз особистості та методами психокорекції душевно-емоційного стану людини.

Завдання вивчення курсу

Основні завдання полягають у тому, щоб магістри засвоїли базові теоретичні поняття психології криз особистості, методи емпіричного вивчення криз особистості та надання кваліфікованої професійної психологічної допомоги особистості у період кризи.

У результаті вивчення курсу магістри повинні **знати:**

- основні вітчизняні та зарубіжні теоретичні підходи до розуміння поняття кризи;
- основні методи, прийоми, засоби, що застосовуються для виявлення, корекції та профілактики кризових станів особистості;
- детермінацію криз особистості;
- механізми кризових станів людини;
- причини, що спричиняють кризові стани особистості;
- шляхи запобігання виникнення кризових станів особистості;
- роль школи у формуванні життєвої компетентності, духовно-душевної стійкості особистості.

вміти:

- оперувати науковими поняттями з даної проблеми;
- аналізувати специфіку виникнення і протікання кризових тенденцій та їх вплив на особистісне і професійне становлення;
- правильно підбирати і застосовувати методи, методики і техніки для діагностики криз особистості;
- запобігати виникненню кризового стану особистості;
- допомагати дітям, молоді, дорослим у кризових станах;
- формувати життєву компетентність, соціальні навички поведінки й установки, спрямованих на життєздійснення, забезпечення культури життя;
- розвивати професійно важливі якості психолога.

4. Результати навчання (Компетентності)

У ході вивчення навчальної дисципліни студенти повинні набути компетенцій:

Загальних:

ЗК 1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК 2. Знання та розуміння предметної області та специфіки професійної діяльності психолога.

ЗК 3. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК 4. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК 5. Навички міжособистісної взаємодії.

ЗК 6. Здатність працювати в команді.

ЗК 7. Навички використання інформаційних і комунікативних технологій.

ЗК 8. Здатність проведення досліджень на науковому рівні.

ЗК 9. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

ЗК 10. Вміння виявляти, ставити та розв'язувати проблеми.

ЗК 11. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності.

ЗК 12. Здатність діяти на основі етичних міркувань, соціально відповідально та свідомо.

Фахових:

ФК 1. Здатність оперувати категоріально-понятійним апаратом психології.

ФК 2. Здатність до аналізу та розуміння сучасних уявлень про принципи державної політики у сфері освіти, завдання, напрями, зміст, методи, засоби, форми корекційної допомоги особам, які знаходяться в кризових ситуаціях.

ФК3. Здатність застосовувати сучасні освітні, реабілітаційні, інформаційні технології у роботі з особами, які знаходяться у кризових ситуаціях та допомогти адаптуватися до особливих умов.

ФК 5. Здатність організовувати та надавати психологічну допомогу.

ФК 6. Здатність проектувати індивідуальні маршрути розвитку, освіти, соціальної адаптації та інтеграції осіб, які знаходяться в кризових ситуаціях на основі результатів їхнього психолого-педагогічного вивчення.

ФК 7. Здатність до психолого-педагогічного вивчення осіб у кризових ситуаціях з метою надання можливостей адаптації і оптимізації до соціально-середовищних умов життєдіяльності.

ФК 8. Здатність до здійснення комплексного супроводу, прогнозування потреб людей, які знаходяться у кризових ситуаціях, у корекційно-психологічних, медичних та соціальних послугах.

ФК 9. Здатність до здійснення корекційно-психологічного процесу адаптації особистості.

ФК 10. Здатність працювати з окремими людьми та командами з метою сприяння високоякісному комплексному супроводу особистості в кризових ситуаціях.

ФК 11. Здатність до організації корекційно-психологічного процесу в установах, закладах охорони здоров'я і соціального захисту.

ФК 12. Здатність до професійної мобільності, самовдосконалення, навчання та саморозвитку.

ФК 13. Здатність дотримуватися норм професійної етики.

ФК 14. Здатність до міжособистісного спілкування та роботи в команді у процесі професійної діяльності.

ФК 15. Здатність до забезпечення міждисциплінарної взаємодії за умови вирішення актуальних корекційно-психологічних завдань.

5. Структура навчальної дисципліни

(денна форма навчання)

Назви змістовних модулів і тем								
	Усього						Сам. роб.	Форма контролю / Бали
		Лек.	Практ.	Лаб.	Консульт.			
1	2	3	4	5	6	7	8	
Змістовний модуль 1. Криза в сучасному вимірі життєвого шляху особистості								
Тема 1. Вплив кризового стану суспільства на особистість	14	2	2		1	9	5б Р; ДС	
Тема 2. Криза соціуму і доля людини	14	2	2		1	9	5б ДБ; Р	
Тема 3. Фактори та форми психологічної травматизації особистості	18	4	4		1	9	5б ТР	
Тема 4. Втрата як чинник психологічної кризи	14	2	2		1	9	5б РМГ; Р	
Разом за модулем 1	60	10	10		4	36	20	
Змістовний модуль 2. Життєва криза та можливості її опанування								
Тема 5. Вікові кризи особистості	12	2	2		1	7	4б РМГ; Т	
Тема 6. Криза ідентичності особистості	11	2	2			7	4б Т; ДС	
Тема 7. Самотність як прояв кризового стану особистості	12	2	2		1	7	4б Т; ТР	
Тема 8. Життєва криза і самогубство людини	12	2	2		1	7	4б Т; Р	
Тема 9. Особливості кризового консультування та надання психологічної допомоги	13	2	2		1	8	4б РМГ; Р	
Разом за модулем 2	60	10	10		4	36	20	
Модульна контр. робота №1							30	

Модульна контр. робота №2							30
Всього годин / Балів	120	20	20		8	72	100

(заочна форма навчання)

Назви змістовних модулів і тем	Усього						Сам. роб.	Форма контролю / Бали
		Лек.	Практ.	Лаб.	Консульт.			
1	2	3	4	5	6	7	8	
Змістовний модуль 1. Криза в сучасному вимірі життєвого шляху особистості								
Тема 1. Вплив кризового стану суспільства на особистість	13	1	1		1	10	106 Р; ДС	
Тема 2. Криза соціуму і доля людини	11				1	10		
Тема 3. Фактори та форми психологічної травматизації особистості	13	1	1		1	10	106 ТР; Р	
Тема 4. Втрата як чинник психологічної кризи	12	1			1	10		
Разом за модулем 1	49	3	2		4	40	20	
Змістовний модуль 2. Життєва криза та можливості її опанування								
Тема 5. Вікові кризи особистості	14	1			2	11		
Тема 6. Криза ідентичності особистості	14		1		2	11	106 Т; ДС	
Тема 7. Самотність як прояв кризового стану особистості	14	1			2	11		
Тема 8. Життєва криза і самогубство людини	13				2	11		
Тема. 9. Особливості кризового консультування та надання психологічної допомоги	16	1	1		2	12	106 РМГ; Р	
Разом за модулем 2	71	3	2		10	56	20	
Модульна контр. робота №1							30	

Модульна контр. робота №2							30
Всього годин / Балів	120	6	4		14	96	100

Форма контролю*: ДС – дискусія, ДБ – дебати, Т – тести, ТР – тренінг, РЗ/К – розв’язування задач/кейсів, ІНДЗ/ІРС – індивідуальне завдання/індивідуальна робота студента, РМГ – робота в малих групах, МКР/КР – модульна контрольна робота/ контрольна робота, Р – реферат, а також аналітична записка, аналітичне есе, аналіз твору тощо.

Завдання для самостійного опрацювання
(денна форма навчання)

№ з/п	Тема	К-ть годин
1.	Тема 1. Вплив кризового стану суспільства на особистість	8
2.	Тема 2. Криза соціуму і доля людини	8
3.	Тема 3. Фактори та форми психологічної травматизації особистості	8
4.	Тема 4. Втрата як чинник психологічної кризи	8
5.	Тема 5. Вікові кризи особистості	8
6.	Тема 6. Криза ідентичності особистості	8
7.	Тема 7. Самотність як прояв кризового стану особистості	8
8.	Тема 8. Життєва криза і самогубство людини	8
9.	Тема 9. Особливості кризового консультування та надання психологічної допомоги	8
	Усього годин	72

(заочна форма навчання)

№ з/п	Тема	К-ть годин
1.	Тема 1. Вплив кризового стану суспільства на особистість	10
2.	Тема 2. Криза соціуму і доля людини	10
3.	Тема 3. Фактори та форми психологічної травматизації особистості	10
4.	Тема 4. Втрата як чинник психологічної кризи	10
5.	Тема 5. Вікові кризи особистості	13

6.	Тема 6. Криза ідентичності особистості	10
7.	Тема 7. Самотність як прояв кризового стану особистості	10
8.	Тема 8. Життєва криза і самогубство людини	10
9.	Тема 9. Особливості кризового консультування та надання психологічної допомоги	13
	Усього годин	96

IV. Політика оцінювання

Політика викладача щодо студента:

Магістр зобов'язаний відвідувати практичні заняття протягом семестру. При підготовці до практичних занять ґрунтовно опрацювати теоретичний матеріал, першоджерела, додаткову літератури з теми, яку обрав. Повинен скласти глосарій понять і термінів з даного курсу, підібрати психодіагностичні методики для проведення дослідження.

Політика щодо академічної доброчесності:

Магістр повинен дотримуватись академічної доброчесності:

- Самостійно виконувати навчальні завдання, завдання поточного та підсумкового контролю результатів навчання.
- Посилання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей.
- Дотримання принципів та положень Етичного кодексу психолога.

Політика щодо перескладання: усі заняття студенти відвідують згідно розкладу навчального процесу, однак, якщо студент має право на вільне відвідування, то може відпрацювати пропущені заняття під час індивідуальних консультацій або виконати письмово індивідуальні завдання (конспекти, реферати, презентації).

V. Підсумковий контроль

Поточний контроль проводиться у вигляді усного або письмового опитування. Студент повинен отримати бали під час практичних занять, самостійної роботи (40 балів).

МКР (модульна контрольна робота) проводиться письмово, або у формі тестування. Модульний зріз передбачає 30 тестових завдань, які складаються з лекційного курсу, практичних занять і питань, які виносяться на самостійне опрацювання. Правильне розв'язання тестового завдання оцінюється в 1 бал. Таким чином, максимальна кількість балів, яку студент може отримати за одну модульну контрольну роботу – 30 балів (загалом 60 балів за дві модульні контрольні роботи).

Якщо студент хоче покращити результат або отримав недостатньо балів, то він складає залік, який оцінюється від 0 до 60 балів.

VI. Підсумковий контроль

Підсумковий контроль – залік. Оцінювання знань студентів здійснюється за результатами поточного (40 балів) й модульного контролю (60 балів).

Завдання із цих видів контролю оцінюється від 0 до 100 балів включно.

На залік виносяться питання, які потребують творчої відповіді та уміння синтезувати отримані знання і застосовувати їх під час розв'язання практичних задач.

Питання підготовки до заліку

1. Поняття про кризу.
2. Криза як психологічний феномен.
3. Історичні форми кризових станів.
4. Соціетальні підвалини кризового стану.
5. Криза в семантичній моделі особистості.
6. Соціальне походження криз.
7. Життєві кризи і сутність життя.
8. Вплив соціального оточення на виникнення життєвих криз.
9. Кризовий стан суспільства та його вплив на долю людини.
10. Механізми формування кризової поведінки особистості.
11. Криза світогляду особистості.
12. Духовна криза.
13. Внутрішньоособистісний конфлікт та життєві кризи особистості.
14. Соціально-психологічна безпека людини у період кризи.
15. Сучасні колізії життєвих криз особистості.
16. Вплив життєвих криз на саморозвиток особистості.
17. Фактори та форми психологічної травматизації особистості.
18. Стрес як планетарна хвороба XXI століття.
19. Види, механізми, стадії стресу.
20. Вплив стресових ситуацій на життя людини.
21. Загальна характеристика криз особистості.
22. Фази розвитку кризи (В. М. Заїка).
23. Ступені кризи та її характеристика.
24. Види життєвих криз.
25. Типи ставлення людини до кризи.
26. Стратегії розв'язання особистісної кризи.
27. Індивідуальні варіанти перебігу кризи.
28. Основні показники кризи особистості.
29. Шляхи подолання кризи.
30. Надання психологічної допомоги та самопомоги у кризових станах.
31. Класифікація життєвих криз (Ф. Є. Василюк).
32. Класифікація життєвих криз (І. С. Кон).
33. Класифікація життєвих криз (О. А. Донченко, Т. М. Титаренко).

34. Класифікація життєвих криз (Р. А. Ахмеров).
35. Вікові кризи особистості (за Е. Еріксоном).
36. Криза народження.
37. Криза 1-го року життя.
38. Криза трирічного віку.
39. Криза молодшого шкільного віку.
40. Криза підліткового віку.
41. Криза юнацького віку.
42. Криза ідентичності особистості.
43. Кризи студентського віку.
44. Кризи ранньої дорослості.
45. Криза середини життя.
46. Кризи віку дорослості.
47. Криза пізньої дорослості.
48. Втрата як причина виникнення психологічної кризи.
49. Професійна криза.
50. Виникнення кризи у зв'язку із зміною життєвої ролі.
51. Криза «сенсу життя».
52. Характеристика кризи, що сприяє розвитку особистості.
53. Моделі поведінки жінок і чоловіків у період кризи.
54. Форми переживання особистістю життєвих криз.
55. Кризи подружнього життя.
56. Самотність, як прояв кризового стану особистості.
57. Життєва криза і самогубство людини.
58. Суїцид як деструктивний вихід із кризи.
59. Кризове консультування як вид психологічної допомоги.
60. Види та техніки кризового консультування.

VI. Шкала оцінювання

Оцінка в балах за всі види навчальної діяльності	Оцінка
90 – 100	Відмінно
82 – 89	Дуже добре
75 – 81	Добре
67 – 74	Задовільно
60 – 66	Достатньо
1 – 59	Незадовільно

VII. Рекомендована література та інтернет-ресурси

Основна:

1. Абрамова Г. С. Возрастная психология. Учебник для студентов вузов. Москва : Академический проект, 2014. 704 с.

2. Александров А. А. Психогенетика. Санкт-Петербург : Питер, 2006. 192 с.
3. Баттерворт Дж. Принципы психологии развития. Москва : Когито-Центр, 2008. 350 с.
4. Вербан Є. О. Життєва криза: поняття, концепції та прояви. *Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, Інституту психології ім. Г. С. Костюка АПН України* / За ред. С. Д. Максименка, Л. А. Онуфрієвої. Вип. 10. Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2010. С. 120–133.
5. Вікова та педагогічна психологія: Навч. посіб. /О. В. Скрипченко, Л. В. Долинська, З. В. Огороднійчук та ін. 3-тє вид. Київ : Каравела, 2012. 344 с.
6. Гошовський Я. Ресоціалізація депривованої особистості : [монографія]. Дрогобич : Коло, 2008. 480 с.
7. Дзюба Т. М. Психологія дорослості з основами геронтопсихології. Навчальний посібник / Т. М. Дзюба, О. Г. Коваленко; за ред. В. Ф. Моргуна. Київ : Видавничий дім «Слово», 2013. 264 с.
8. Довгань О. Специфіка кризи особистості в юнацькому віці. *Психологія і суспільство*. 2004. № 2. С. 144–150.
9. Жедунова Л. Г. Личностный кризис и образ мира (субъективная реальность кризиса) : [монография]. Ярославль : Изд-во ЯГПУ, 2009. 135 с.
10. Захаров А. И. Ребёнок до рождения и психотерапия последствий психических травм Санкт-Петербург : Союз, 2008. 244 с.
11. Злобіна О. Г. Суспільна криза і життєві стратегії особистості. Київ : Стислос, 2001. 238 с.
12. Капрара Дж., Сервон Д. Психология личности. Санкт-Петербург : Питер, 2003. 246 с.
13. Ковалёва Г. В. Психология хандры, или выход есть . Москва : АСТ – ПРЕСС КНИГА, 2008. 288 с.
14. Козлов В. В. Работа з кризисной личностью. Москва : Изд. Института психотерапии, 2003. 301 с.
15. Кордунова Н. О. Психолого-педагогічний практикум. Луцьк : ПП Іванюк В. П., 2020. 88 с.
16. Крайг Г. Психология развития. Санкт-Петербург : Питер, 2009. 992 с.
17. Крукович Е. И. Кризисное вмешательство. Минск : ЕГУ, 2003. 91 с.
18. Луппо С. Є. Психологія екстремальних та кризових ситуацій: навч. посіб. Київ : Вид-во Нац. авіац. ун-ту «НАУ – друк», 2010. 96 с.
19. Максимов М. Как преодолеть кризисы. *Физкультура и спорт*. 2009. № 10. С. 54–59.
20. Малкина - Пых И. Г. Возрастные кризисы взрослости : Справочник практического психолога. Москва : ЭКСМО, 2005. 416 с.

21. Миллер С. Психология развития : методы исследования. Санкт-Петербург : Питер, 2002. 464 с.
22. Поливанова К. Н. Психология возрастных кризисов. Москва : АКАДЕМИЯ, 2011. 184 с.
23. Поліщук В. Вікові кризи у психічному розвитку особистості. *Психологія*. Збірник наукових праць НПУ імені М. П. Драгоманова. Випуск 1 (8), 2000. С. 126 – 130.
24. Поліщук В. М. Криза 7 років: феноменологія, проблеми. Суми : ВТД «Університетська книга», 2005. 118 с.
25. Поліщук В. М. Криза 13 років : феноменологія, проблеми : [монографія]. Суми : ВТД «Університетська книга», 2006. 187 с.
26. Психология возрастных кризисов: Хрестоматия / Сост. К. В. Сельченко. Москва : АСТ, 2001. 560 с.
27. Психология человека от рождения до смерти. Полный курс психологии развития / Под ред. А. А. Реана. Санкт-Петербург: «ПРАЙМ - ЕВРОЗНАК», 2005. 416 с.
28. Реан А. А. Психология личности. Социализация, поведение, общение. Москва : АСТ; Санкт-Петербург : «ПРАЙМ - ЕВРОЗНАК», 2007. 407 с.
29. Регуш Л. А. Проблемы психического развития и их предупреждение (от рождения до пожилого возраста). Санкт-Петербург : Речь, 2006. 320 с.
30. Ромек В. Г., Которович В. А., Крукович Е. И. Психологическая помощь в кризисных ситуациях. Санкт-Петербург : Речь, 2005. 256 с.
31. Тарабрина Н. В. Практикум по психологии посттравматического стресса. Санкт-Петербург : Питер, 2001. 272 с.
32. Титаренко Т. М. Життєвий світ особистості у межах і за межами буденності. Київ : Либідь, 2003. 176 с.
33. Титаренко Т. М., Ларіна Т. О. Життєстійкість особистості: Соціальна необхідність та безпека. Київ : Марич, 2009. 76 с.
34. Титаренко Т. М. Кризове психологічне консультування. Київ : Главник, 2004. 96 с.
35. Хухлаева О. В. Психология развития : молодость, зрелость, старость. Москва : Издательский Центр «Академия», 2006. 286 с.

Додаткова:

1. Александров Е. О. Взорванный мозг. Посттравматическое стрессовое расстройство. Клиника и лечение. Новосибирск: Сибвузиздат, 2001. 160 с.
2. Беляева В. В. Суицидальное поведение лиц, инфицированных ВИЧ. Москва : Медицина, 2019. 226 с.
3. Дзюба Т. М. Криза в сучасному вимірі життєвого шляху особистості. *Кризи життєвого простору особистості, сім'ї та соціальних інституцій: матеріали Всеукр. наук. – практ. конф. з міжнародн.*

- участю. Полтава, 15–17 лютого, 2013 р. Полтава : ПНПУ ім. В. Г. Короленка, 2013. С. 51 – 60.
4. Калшед Д. Внутренний мир травмы. Москва : Академический проект, 2001. 305 с.
 5. Кордунова Н. О. Геронтопсихологія: матеріали для проведення психо-діагностичного дослідження з людьми похилого віку. Луцьк : Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2013. 140 с.
 6. Маклаков А. Г. Личностный адаптационный потенциал: его мобилизация и прогнозирование в экстремальных условиях. *Психологический журнал*. 2001. Т.22. №1. С. 16 – 24.
 7. Марищук В. Л., Евдокимов В. И. Поведение и саморегуляция человека в условиях стресса. Санкт-Петербург : Издательский Дом «Сентябрь», 2001. 260 с.
 8. Методическое пособие по работе с посттравматическими стрессовыми расстройствами. Санкт-Петербург : Гармония, 2001. 105 с.
 9. Мовчан М. М. Самотність як феномен буття особистості : [монографія]. Полтава : РВВ ПУСКУ, 2009. 265 с.
 10. Никифоров Г. С., Августова Л. И. Проблемы профессионального здоровья: исторический аспект. Психология здоровья: Учебник для вузов / Под ред. Г. С. Никифорова. Санкт-Петербург : Питер, 2003. С. 481 – 507.
 11. Павелків Р. В. Вікова психологія: підручник. Київ : Кондор, 2011. 469 с.
 12. Полукордене К. О. Тюленевой В. Психологические кризисы и их преодоление. Вильнюс, 2006. 63 с.
 13. Психология старости и старения: Хрестоматія / Сост. О. В. Краснова, А. Г. Лидерс. Москва: Академия, 2003. 460 с.
 14. Пушкарев А. Л., Доморацкий В. А., Гордеева Е. Г. Посттравматическое стрессовое расстройство: диагностика, психофармакотерапия, психотерапия. Москва : Издательство Института психотерапии, 2000. 128с.
 15. Савчин М. В., Василенко Л. П. Вікова психологія. Київ : Академвидав, 2005. 360 с.
 16. Самоукина Н. В. Женское одиночество: полноценная жизнь или страдание? Москва : ООО «Издательство Астрель», 2004. 252 с.
 17. Соловьёв И. В. Посттравматический стрессовый синдром: причины, условия, последствия. Оказание психологической помощи и психореабилитация. Москва : Медицина, 2000. 111 с.
 18. Титаренко Т. М. Испытание кризисом : Одиссея преодоления. Киев : Изд. 2-е, испр. Москва : «Когито–Центр», 2010. 304 с.
 19. Хараш А. У. Психология одиночества. *Педология – новый век*. 2000. № 4. С. 187–192.

20. Шагивалеева Г. Р. Одиночество и особенности его переживания студентами: [монография]. Елабуга : Изд. ОАО «Алмедиа», 2007. 157 с.
21. Эриксон Э. Восемь возрастов человека / Э. Эриксон. Детство и общество. Изд. 2-е, пер. и доп. / Пер. Алексеева А. А. Санкт-Петербург : Речь, 2002. С. 235–259.

Інформаційні ресурси

1. Науковий вісник НАВС [Електронний ресурс]. – Режим доступу до сайту: (<http://www.naiav.kiev.ua/tlc/pages/biblio/visnik>).
 2. Психологічний практикум [Електронний ресурс]. – Режим доступу до сайту: (<http://www.psyworld.info/ocenka-sposobov-reagirovaniya-v-konflikte-tomasa#more-570>).
 3. Психологічний портал Психология от А до Я [Електронний ресурс]. – Режим доступу до сайту: (<http://psyznaiyka.net/konfliktologiya.html>).
 4. www.psi.webzone.ru – психологічний словник
 5. www.elib.org.ua – цифрова бібліотека України
 6. www.psylib.kiev.ua – психологічна бібліотека Київського фонду сприяння розвитку психологічної культури
 7. www.ncsuxo.org.ua – електронна енциклопедія психології
 8. www.osvita.org.ua – освітній сайт
 9. <http://chitalka.info> – студентська електронна бібліотека
 10. <http://uk.wikipedia.org> – Вікіпедія: вільна електронна енциклопедія (українська)
 11. www.lib.com.ua - електронна бібліотека
- www.nbuv.gov.ua – Національна бібліотека України ім. Вернадського